

Finansdepartementet
fi.remissvar@regeringskansliet.se

Diarienummer Fi2025/01969

Betänkandet Anpassningar till AI-förordningen – Säker användning, effektiv kontroll och stöd för innovation (SOU 2025:101)

Förvaltningsrätten i Stockholm lämnar, utifrån de aspekter som domstolen har att beakta, följande synpunkter på betänkandets förslag i de delar de avser överklagande och konsekvenser för domstolarna.

Utredningens förslag innebär att flera olika överklagbara beslut kommer att fattas bl.a. av de myndigheter som ska utöva marknadskontroll. Förslagen förväntas enligt utredningen leda till något ökade kostnader för de allmänna förvaltningsdomstolarna, men dessa bedöms inte vara större än att de i vart fall initialt kan hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

AI-förordningen reglerar flera situationer där förvaltningsmyndigheter och andra organ kommer att besluta i frågor som kan antas påverka någons situation på ett inte obetydligt sätt. Besluten ska kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Det gäller exempelvis, enligt betänkandets kapitel 14.3, beslut om åtgärder för marknadskontroll enligt artikel 14.4 i EU:s marknadskontrollförordning, om förelägganden om att EU:s marknadskontrollförordning ska följas, om åtgärder enligt artiklarna 74.5, 74.12 och 74.13 i AI-förordningen, om ingripanden enligt AI-förordningen, om ansökan till en regulatorisk sandlåda för AI enligt artikel 57 och avbrytande av en testprocess enligt artikel 57.11 i AI-förordningen, om avgifter till den regulatoriska sandlådan för AI och om testning av AI-system med hög risk under verkliga förhållanden enligt artikel 60 eller 76.3 i AI-förordningen. Därtill föreslås i betänkandet att allmän förvaltningsdomstol i vissa fall ska vara första instans i fråga om påförande av sanktionsavgift.

Ny lagstiftning innebär att domstolarna tillförs ytterligare måltyper, vilket ofrånkomligen leder till en ökning av antalet mål. Förvaltningsrätten bedömer att målvolymen kommer att stiga i takt med den fortgående digitala samhällsutvecklingen, som medför såväl nya rättsliga frågeställningar som ett ökat behov av rättslig prövning. Som utredningen framhåller i förhållande till marknadskontrollmyndigheterna är marknadskontroll av AI-system något nytt och kommer att vara komplext, vilket också påverkar domstolarna.

Vidare bedömer förvaltningsrätten att det, utöver de situationer som exemplifieras i betänkandet, skulle kunna finnas ytterligare beslut som kan bli föremål för överklagande som kan påverka de allmänna förvaltningsdomstolarnas arbetsbörda.

Utredningen anger att det inte finns någon skyldighet enligt AI-förordningen för marknadskontrollmyndigheterna att handlägga klagomål och lämnar därför inget författningsförslag i dessa delar. Förvaltningsrätten anser med anledning av HFD 2023 ref. 54 att resonemangen i dessa delar bör utvecklas när det gäller överklagbarhet i relation till rätten till effektiva rättsmedel.

Förvaltningsrätten efterlyser också ett resonemang om huruvida AI-förordningens materiella bestämmelser kan ge upphov till rättigheter för enskilda, på så sätt att ställningstaganden – i den mån de utgör myndighetsutövning – får sådan rättsverkan att de kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol, eller om den enskilde i stället är hänvisad till att inge klagomål till en marknadskontrollmyndighet. Ett exempel är transparens-skyldigheten enligt artikel 50.

En ytterligare fråga som enligt förvaltningsrättens mening bör belysas i den fortsatta beredningen är om någon annan än parten i ett ärende om marknadskontroll kan vara saklegitimerad. En sådan avgränsning är ofta komplex, särskilt vid regelverk med flera och delvis överlappande syften, såsom det nu aktuella.

För de allmänna förvaltningsdomstolarnas del kan vidare antas att framställningar om utlämnande av allmänna handlingar i målen kan medföra en tidskrävande handläggning. Detta särskilt mot bakgrund av den mängd personuppgifter som kan komma att finnas i handlingarna i målen.

Förvaltningsrätten konstaterar även att utredningen, i konsekvens-utredningen för marknadskontrollmyndigheterna, ger uttryck för att marknadskontrollen ställer helt nya krav på kompetens. Det är därför av stor vikt att också de allmänna förvaltningsdomstolarna ges förutsättningar för kompetensuppbyggnad. Denna aspekt är enligt domstolens bedömning inte tillräckligt belyst i betänkandet. Det har inte heller förts några resonemang kring om det kan finnas behov av särskilda ledamöter i form av tekniska experter inom AI-området eller koncentration av målen till ett exklusivt forum.

Trots svårigheterna att förutse konsekvenserna för de allmänna förvaltningsdomstolarna med anledning av AI-förordningen och dess tillämpning bedömer förvaltningsrätten sammanfattningsvis att det är sannolikt att påverkan är av sådan omfattning att anslagen bör ökas och betonar vikten av att fortlöpande följa utvecklingen för att säkerställa att tillräckliga medel tillförs.

Detta yttrande har beslutats av chefsrådmannen Anneli Berglund Creutz efter föredragning av administrativa assessorn Jesper Lublin.

Anneli Berglund Creutz

Jesper Lublin